

GLOBALIZATSIYA VA MILLIY IQTISODIYOT

Islomova Sarvinoz Fazliddin qizi

Navoiy Innovatsiyalar Universiteti

Iqtisodiyot yo'nalishi 1-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada globalizatsiya jarayonining mazmuni va uning milliy iqtisodiyot rivojlanishiga ko'rsatadigan ta'siri tahlil qilinadi. Global iqtisodiy integratsiya, xalqaro savdo aloqalarining kengayishi, investitsiyalar oqimi va texnologik almashinuv jarayonlari milliy iqtisodiyot taraqqiyotida muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi. Shuningdek, globalizatsiyaning ijobiy va salbiy jihatlari, uning davlatlar iqtisodiy siyosatiga hamda milliy ishlab chiqarish tizimiga ta'siri haqida ilmiy mulohazalar bayon etiladi.

Kalit so'zlar: globalizatsiya, milliy iqtisodiyot, xalqaro savdo, iqtisodiy integratsiya, investitsiya, bozor iqtisodiyoti, iqtisodiy rivojlanish.

Kirish

Bugungi kunda jahon iqtisodiyotida yuz berayotgan eng muhim jarayonlardan biri bu globalizatsiya hisoblanadi. Globalizatsiya dunyo mamlakatlari o'rtasidagi iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va madaniy aloqalarning tobora kuchayib borishi bilan tavsiflanadi. Ayniqsa iqtisodiy sohada globalizatsiya davlatlar o'rtasidagi savdo aloqalarining kengayishi, kapital va investitsiyalar harakatining erkinlashuvi, zamonaviy texnologiyalar almashinuvi hamda xalqaro iqtisodiy hamkorlikning rivojlanishi orqali namoyon bo'ladi. Shu sababli globalizatsiya jarayoni zamonaviy iqtisodiyot rivojlanishining muhim omillaridan biri sifatida qaraladi.

Globalizatsiya jarayonlari natijasida dunyo mamlakatlari iqtisodiy jihatdan bir-biri bilan yanada chambarchas bog'lanib bormoqda. Bu jarayon milliy iqtisodiyotlarning rivojlanishiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Xalqaro savdoning kengayishi, transmilliy kompaniyalar faoliyatining kuchayishi, yangi texnologiyalar va innovatsiyalarning tez tarqalishi natijasida davlatlar o'z iqtisodiy siyosatini zamon talablariga mos ravishda takomillashtirishga majbur bo'lmoqda. Natijada milliy iqtisodiyotlar jahon iqtisodiy tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Milliy iqtisodiyot har bir davlatning iqtisodiy mustaqilligi va barqaror rivojlanishini ta'minlaydigan asosiy tizim hisoblanadi. U mamlakat hududida ishlab chiqarish, taqsimlash, ayirboshlash va iste'mol jarayonlarini o'z ichiga oladi. Globalizatsiya sharoitida milliy iqtisodiyotlar nafaqat ichki omillar ta'sirida, balki xalqaro iqtisodiy jarayonlar ta'sirida ham rivojlanadi. Bu esa milliy iqtisodiyotlarni

rivojlantirishda xalqaro hamkorlikni kuchaytirish, investitsiyalarni jalb qilish hamda zamonaviy texnologiyalarni joriy etish zarurligini ko'rsatadi. Globalizatsiya jarayoni milliy iqtisodiyotlar uchun katta imkoniyatlar yaratishi bilan birga ayrim muammolarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Masalan, xalqaro bozor raqobatining kuchayishi, ayrim tarmoqlarning rivojlanishida qiyinchiliklar paydo bo'lishi yoki iqtisodiy bog'liqlikning ortishi shular jumlasidandir. Shu sababli davlatlar globalizatsiya jarayonlarida faol ishtirok etish bilan birga milliy iqtisodiy manfaatlarni ham himoya qilishga alohida e'tibor qaratishlari zarur. Hozirgi davrda globalizatsiya sharoitida milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, eksport salohiyatini rivojlantirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa rivojlanayotgan mamlakatlar uchun global iqtisodiy tizimga samarali integratsiyalashish iqtisodiy o'sishning muhim omili sifatida namoyon bo'lmoqda.

Shu nuqtai nazardan, globalizatsiya jarayonining milliy iqtisodiyotga ko'rsatadigan ta'sirini o'rganish, uning ijobiy va salbiy jihatlarini tahlil qilish hamda milliy iqtisodiy rivojlanishda samarali foydalanish masalalari dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada globalizatsiya jarayonining mazmuni, uning milliy iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri hamda zamonaviy iqtisodiy tizimdagi o'rni yoritib beriladi.

Globalizatsiya jarayoni milliy iqtisodiyotlar uchun keng imkoniyatlar yaratadi. Eng avvalo, xalqaro savdo aloqalarining kengayishi mahalliy ishlab chiqaruvchilar uchun yangi bozorlarni ochadi va iste'molchilar bilan to'g'ridan-to'g'ri aloqani kuchaytiradi. Shu bilan birga, xalqaro investitsiyalar oqimi milliy iqtisodiyotning rivojlanishiga yordam beradi, yangi korxonalar tashkil etish va mavjud ishlab chiqarishni kengaytirish imkoniyatini yaratadi. Global texnologik almashinuv esa ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi, innovatsiyalarni tez joriy etishga yordam beradi. Globalizatsiya sharoitida milliy iqtisodiyotlar xalqaro raqobatga duch keladi. Bu esa ichki bozorlarni yanada samarali tashkil etish, mahsulot sifatini oshirish va ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish zaruratini yuzaga keltiradi. Milliy iqtisodiyotlar raqobatbardosh bo'lishi uchun yangi texnologiyalarni joriy etish, mehnat unumdorligini oshirish va korxonalar faoliyatini optimallashtirishga majbur bo'ladi. Globalizatsiya milliy iqtisodiyotlar uchun ijobiy imkoniyatlar yaratish bilan birga, ayrim salbiy oqibatlarni ham yuzaga keltirishi mumkin. Ijobiy jihatlariga xalqaro bozorlar bilan integratsiyalashish, kapital va texnologiyalarni jalb qilish, ishlab chiqarish samaradorligini oshirish kiradi. Salbiy jihatlariga esa mahalliy ishlab chiqaruvchilar raqobatga chidamsiz bo'lib qolishi, ayrim tarmoqlarning rivojlanishida qiyinchiliklar va iqtisodiy mustaqillikning qisman yo'qolishi kiradi.

Globalizatsiya milliy iqtisodiyotning rivojlanishida investitsiyalar va texnologiyalarning ahamiyatini oshiradi. Xorijiy investitsiyalar nafaqat moliyaviy resurslarni ta'minlaydi, balki ilg'or boshqaruv va ishlab chiqarish tajribasini ham olib kiradi. Shu bilan birga, global texnologiyalarni joriy etish milliy ishlab chiqarishni zamonaviylashtirishga, mahsulot sifatini yaxshilashga va eksport salohiyatini oshirishga yordam beradi. Globalizatsiya jarayonlarida milliy iqtisodiyotning barqarorligini ta'minlash uchun davlat siyosati muhim rol o'ynaydi. Davlat iqtisodiy strategiyalarni ishlab chiqishda xalqaro bozor sharoitini hisobga olishi, sog'lom raqobat muhitini yaratishi, investitsiyalarni jalb qilish va mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlashi zarur. Shu bilan birga, iqtisodiy xavfsizlik va milliy resurslarni himoya qilish choralari ham ko'rish muhimdir. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, globalizatsiya milliy iqtisodiyotlarni rivojlantirishda kuchli vosita bo'lib xizmat qiladi, lekin u bilan birga salbiy oqibatlarni ham hisobga olish zarur. Milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, innovatsiyalarni joriy etish va iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun strategik chora-tadbirlar ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Shu tarzda, globalizatsiya milliy iqtisodiyotning samarali rivojlanishi va jahon iqtisodiy tizimiga muvaffaqiyatli integratsiyalashishida asosiy omil hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, globalizatsiya jarayoni milliy iqtisodiyotlar rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. U xalqaro savdo aloqalarini kengaytiradi, investitsiyalar va texnologiyalar oqimini oshiradi hamda ishlab chiqarish samaradorligini yaxshilash imkonini beradi. Shu bilan birga, global raqobat milliy iqtisodiyotlarni yangi texnologiyalarni joriy etishga, mahsulot sifatini oshirishga va ichki bozorlarni samarali tashkil etishga majbur qiladi. Biroq globalizatsiyaning salbiy jihatlari ham mavjud. U mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qiyinchilikka solishi, ayrim tarmoqlarni rivojlanishida sustkashlikka olib kelishi va iqtisodiy mustaqillikni cheklashi mumkin. Shu sababli milliy iqtisodiyot barqarorligini ta'minlash va global jarayonlardan samarali foydalanish uchun davlat siyosati muhim ahamiyatga ega. Milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirish, innovatsiyalarni joriy etish va xalqaro hamkorlikni rivojlantirish orqali globalizatsiyadan ijobiy natijalar olish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. A. O'lmasov. **Iqtisodiyot nazariyasi**. – Toshkent: Iqtisod-Moliya nashriyoti, 2017.
2. Sh. Shodmonov, U. G'afurov. **Iqtisodiyot nazariyasi**. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.

3. N. Gregory Mankiw. **Principles of Economics**. – Boston: Cengage Learning, 2020.
4. Paul A. Samuelson, William D. Nordhaus. **Economics**. – New York: McGraw-Hill Education, 2019.
5. O‘zbekiston Respublikasi **“Raqobat to‘g‘risida”gi Qonuni**. – Toshkent, 2012.
6. O‘zbekiston Respublikasi. **Milliy iqtisodiy rivojlanish strategiyasi**. – Toshkent, 2020.